

КОРНІЄНКО

Тетяна Олександрівна
kornienkoto@ukr.net

УДК 631.12

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУTHE MODERN STATUS AND EFFICIENCY OF THE FUNCTIONING
THE AGRICULTURAL ENTERPRISES OF THE REGIONвикладач, Уманський
державний педагогічний
університет імені П.Г. Тичини

У статті розглянуто сучасний стан сільськогосподарських підприємств Черкаської області. Визначені основні проблеми та надані рекомендації для покращення економічного стану аграрних підприємств.

В статье рассмотрено современное состояние сельскохозяйственных предприятий Черкасской области. Определены основные проблемы и представлены рекомендации для улучшения экономического состояния аграрных предприятий.

The article considers the modern state of Cherkasy region agricultural enterprises. The features of competitive environment are investigated of agricultural enterprises. The main problems and recommendations are given for improving the economic situation of agricultural enterprises.

Ключові слова: сільськогосподарські підприємства, фінансові результати діяльності, операційні витрати, рентабельність, прибуток

Ключевые слова: сельскохозяйственные предприятия, финансовые результаты деятельности, операционные расходы, рентабельность, прибыль

Keywords: agricultural enterprises, financial results of activity, operating expenses, profitability, profit

ВСТУП

Сучасні трансформаційні процеси в управлінні сільськогосподарськими підприємствами вимагають пошуку нових альтернатив їх розвитку та функціонування. Умови сьогодення потребують не лише оцінки результативності діяльності, а й своєчасності прийняття управлінських рішень щодо можливості впровадження невикористаних можливостей, в тому числі використання ресурсного потенціалу [1, с. 53-59].

Серед основних проблем, що обговорюються вченими, найбільш гострими є питання пошуку шляхів економічного зростання і функціонування агропромислового комплексу країни, стабілізації, подальшого розвитку й підвищення ефективності виробництва.

Розглядом даних питань займалися такі науковці: П.Т. Саблук, О.О. Непочатенко, Г.Г. Котов, І.І. Лукинов, В.Г. Андрійчук, В.Я. Месель-Веселяк, О.М. Онищенко, В.І. Благодатний, П.І. Гайдуцький, В.Г. Гусаков, О.М. Шпичак та інші. Однак постійно змінюються тенденції розвитку галузі, виникають проблеми діяльності сільськогосподарських підприємств, що вимагає продовження досліджень з даного питання й пошуку шляхів розв'язання як старих, так і нових завдань особливо на регіональному рівні.

МЕТА РОБОТИ провести аналіз діяльності сільськогосподарських підприємств Черкаської області, визначити проблеми діяльності та запропонувати шляхи їх подолання.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретичною та методичною базою для написання статті став аналіз статистичних даних щодо діяльності сільськогосподарських підприємств Черкаської області. При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Найважливішою проблемою сучасної економіки є зупинення спаду агропромислового виробництва, гарантування продовольчої безпеки держави та досягнення раціональних норм споживання продуктів харчування на душу населення. На даному етапі сільське господарство знаходиться у важкій економічній ситуації. Адже поряд із постійним вибуттям основних засобів, зменшенням поголів'я основного стада та скороченням вирощування традиційних для нашого регіону культур, аграрні виробники стикнулися з проблемою забезпечення власного виробництва необхідним обсягом фінансових ресурсів.

У зв'язку із цим збільшується ймовірність виникнення загроз економічній безпеці виробників сільськогосподарської продукції. При цьому виявлення повного переліку заходів збільшення рівня їх економічної безпеки потребує ідентифікації всіх можливих загроз. Тому необхідно дослідити сучасний стан та тенденції розвитку сільськогосподарських підприємств, що дасть можливість виявити сильні та слабкі сторони їх функціонування і розробити пропозиції щодо досягнення економічного зростання галузі [2].

Черкаська область розташована у центральній частині України. За структурою господарства область аграрно-індустріальна. Чорноземи Черкащини, які за своїми якісними показниками та за родючістю ґрунтів займають перше місце в Україні, зумовлюють високий рівень розвитку сільського господарства, де працює третина працездатного населення регіону. Область відіграє важливу роль в системі народного господарства України як регіон з високо розвинутим сільським господарством яке характеризується високою культурою ведення землеробства і тваринництва.

Спираючись на дані наведені у табл. 1. Зазначимо, що загальна кількість сільськогосподарських підприємств за 2007-2015 рр. зменшилась з 1959 до 1889 (у 2015 р.) тобто на 70 одиниць. Потрібно зазначити, що значна частина працюючих підприємств є збитковими. І хоча за період, що аналізується, кількість неефективно працюючих підприємств зменшилась на 11,4%, проте у кількісному виразі їх

кількість є значною і складає 180 одиниць (за даними 2015 р.).

Частка прибуткових підприємств галузі збільшується, але співвідношення збиткових і прибуткових суб'єктів господарювання становить відповідно 3 до 1 у 2007 р., тобто на 3 ефективно працюючих підприємства існує одне підприємство, яке отримує збитки, а у 2015 р. тенденція значно покращилась 9 до 1, що позитивно відображає економічний стан сільськогосподарських підприємств.

Як бачимо, зберігається тенденція зростання ефективно працюючих підприємств, так у 2015 р. налічується 1709 прибуткових підприємств, що становить 90,5% від загальної кількості це на 159 одиниць більше в порівнянні із 2007 р. (рис. 1).

На рис. 2. відображено фінансові результати галузі. Слід відзначити, що поряд із зростанням сукупного прибутку, відбувається зменшення сукупного збитку. Така тенденція може бути розцінена як позитивний розвиток галузі в цілому.

Таблиця 1

Кількість сільськогосподарських підприємств в Черкаській області [2]

Роки	Загальна кількість підприємств	З них			
		прибуткові		збиткові	
		%	одиниць	%	одиниць
2007	1959	79,1	1550	20,9	409
2008	1902	78,7	1497	21,3	405
2009	1851	78,9	1460	21,1	391
2010	1827	77,3	1412	22,7	415
2011	1845	87,3	1611	12,7	234
2012	1856	88,4	1641	11,6	215
2013	1900	82,2	1561	17,8	339
2014	1939	87,4	1682	12,6	243
2015	1889	90,5	1709	9,5	180

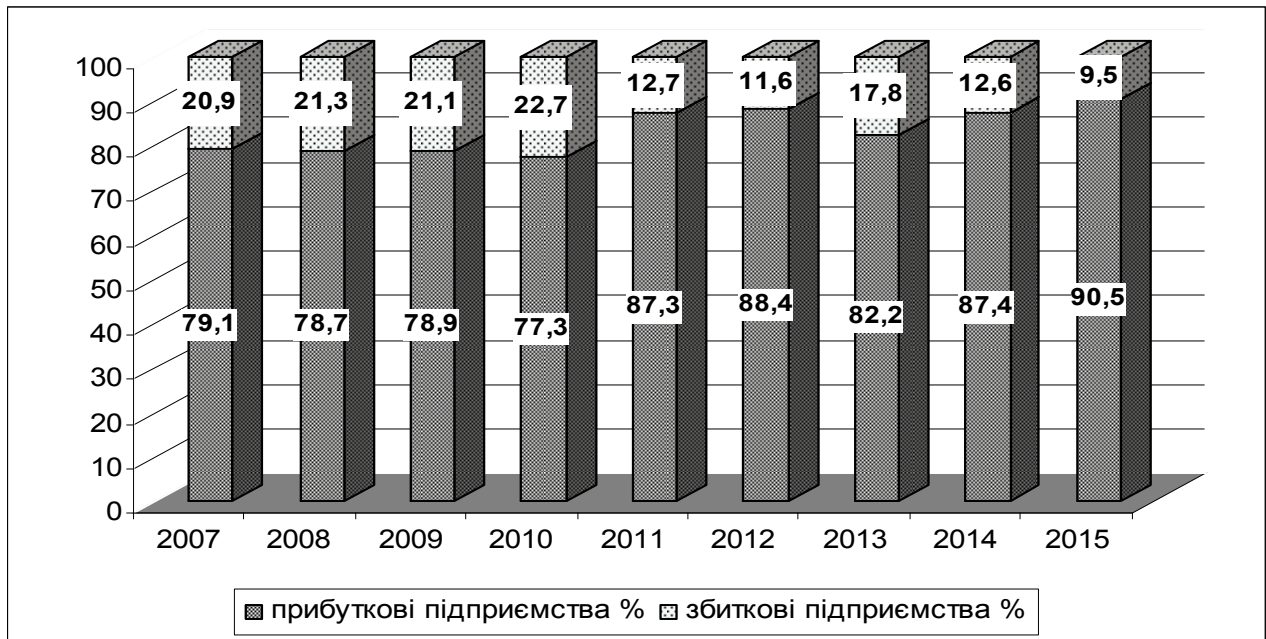

Рис. 1. Динаміка структури збиткових та прибуткових сільськогосподарських підприємств [3]

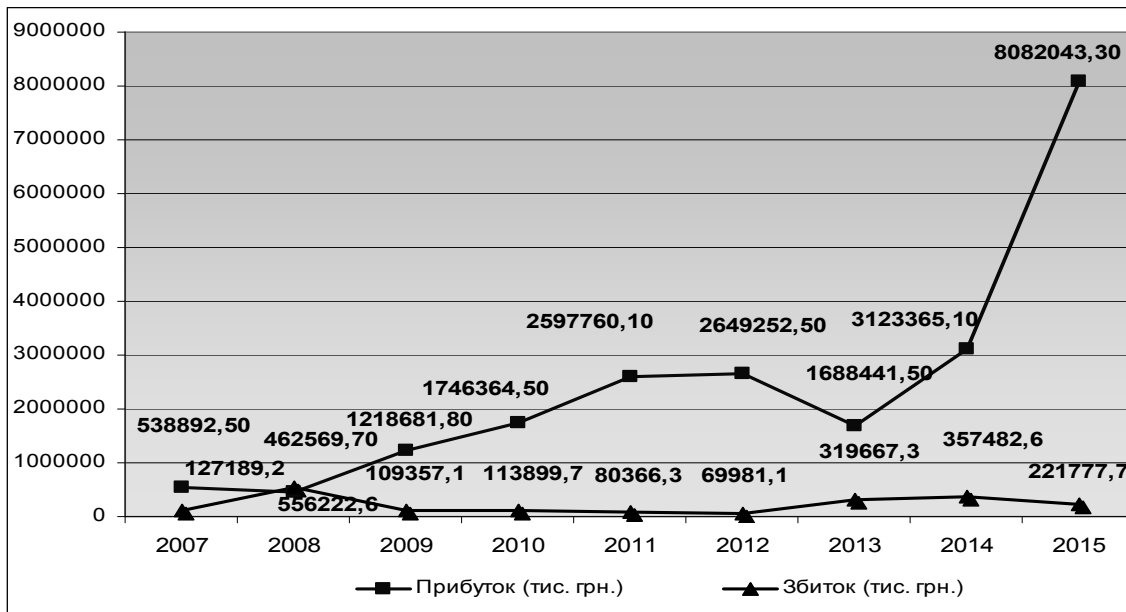

Рис. 2. Динаміка фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств по рокам [3]

Аналіз даних наведених у табл. 2. засвідчує, що за період 2007-2015 рр. частка матеріальних витрат у загальній структурі операційних витрат значно не збільшилась.

Найбільша частка матеріальних витрат була у 2011 р.. Така ситуація викликана у першу чергу зміною цін на ресурси.

Найбільш показовим є значення операційних витрат на одиницю реалізованої продукції. Із табл. 2.

видно, що за період, який аналізується, ситуація склалась критична. Особливо складною була ситуація у 2007-2008 рр., коли операційні витрати на одиницю реалізованої продукції становили від 93,9 до 91,2 коп./грн. У 2009-2015 рр. ситуація дещо покращилась: обсяг витрат зменшився, проте залишається значним, що свідчить про значну витратомісткість сільськогосподарської продукції.

Таблиця 2

Структура операційних витрат реалізованої продукції та їх рентабельність у сільськогосподарських підприємств [3]

Роки	% до загальної кількості витрат						Операційні витрати на одиницю реалізованої продукції коп./грн.	Рентабельність операційної діяльності
	Матеріальні витрати	Вартість товарів і послуг, придбаних для перепродажу без додаткової обробки	Амортизація основних засобів	Витрати на оплату праці	Відрахування на соціальні заходи	Інші операційні витрати		
2007	60,7	-	5,3	16,3	3,2	14,5	93,9	16,5
2008	56,7	-	5,5	15,7	3,8	18,3	91,2	12,2
2009	65,7	-	5,1	11,7	3,5	14,0	88,0	21,1
2010	75,5	-	4,2	7,8	2,9	9,6	88,6	23,0
2011	75,7	-	4,1	7,2	2,7	10,3	85,4	32,2
2012	75,2	-	4,1	6,6	2,5	11,6	85,2	31,5
2013	71,5	-	4,5	7,7	2,8	13,5	84,5	12,8
2014	72,3	-	4,6	7,4	2,7	13,0	85,8	29,2
2015	73,7	-	3,2	5,1	1,8	16,2	85,3	51,7

Обсяг виробництва продукції – це один із основних показників, який характеризує діяльність сільськогосподарських підприємств за всіма категоріями

господарств. У 2015 р. вироблено валової продукції сільського господарства на 35% більше ніж у 2008 р..

Такі зміни відбулися за рахунок зростання обсягів виробництва продукції рослинництва на 30 % і зростанням виробництва тваринництва на 44% (табл. 3).

Сільськогосподарські підприємства області у 2015 р. виробили валової продукції на 45% більше, ніж у 2008 р., в тому числі за рахунок збільшення обсягів виробництва продукції рослинництва на 30% і одночасним збільшенням виробництва продукції тваринництва на 76 %. Враховуючи те, що виробництво валової продукції у господарствах населення у 2015 р. зросло лише на 11 %, можна стверджувати, що збільшення виготовлення продукції сільського господарства відбулося за рахунок покращення результатів діяльності сільськогосподарських підприємств.

Вартість валової продукції сільського господарства Черкаської області впродовж 2008-2015 рр. має

тенденцію до зростання за рахунок збільшення врожайності сільськогосподарських культур та застосуванню нових та гібридних сортів сільськогосподарських культур, сучасних ресурсозберігаючих та енергозберігаючих прогресивних технологій.

Протягом останніх років значно погіршилась структура парку сільськогосподарських машин, підвищилась кількість техніки застарілих конструкцій.

В 2015 р. сільськогосподарські підприємства Черкаської області використовували 6511 шт. тракторів, що на 2164 машин менше порівняно із 2007 р.. Загальне скорочення технічного парку призвело до збільшення навантаження на одиницю техніки, що прискорює її фізичне старіння. Дані таблиці 4. свідчать про те, що протягом аналізованого періоду технічна база сільськогосподарських підприємств не розвивається.

Таблиця 3

Виробництво валової продукції сільського господарства Черкаської області [3]

Показник	Рік								2015 р. у % до 2008 р.
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Валова продукція, всього, в т.ч.	10833,4	11809,4	12318,3	14489,1	14028,8	14946,9	14710,3	14622,1	135
- рослинництва	6817,1	6881,4	6360,8	8540,5	8106,3	9028,8	8745,9	8855,7	130
- тваринництва	4016,3	4928,0	5957,5	5948,6	5922,5	5766,4	5964,4	5766,4	144
<i>Сільськогосподарські підприємства млн грн.</i>									
Валова продукція, всього, в т.ч.	7550,6	8493,0	9096,0	10892,7	10577,1	11335,6	11102,8	10985,5	145
- рослинництва	4959,3	4922,1	4466,6	6243,3	5955,2	6702,4	6411,1	6437,1	130
- тваринництва	2591,3	3570,9	4629,4	4649,4	4621,9	4633,2	4691,7	4548,4	176
<i>Господарства населення млн грн..</i>									
Валова продукція, всього, в т.ч.	3282,8	3316,4	3222,3	3596,4	3451,7	3611,3	3607,5	3636,6	111
- рослинництва	1857,8	1959,3	1894,2	2297,2	2151,1	2326,4	2334,8	2418,6	130
- тваринництва	1425,0	1357,1	1328,1	1299,2	1300,6	1284,9	1272,7	1218,0	85

Таблиця 4

Основні засоби та механізація у сільському господарстві [3]

Показники	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Трактори, шт	8675	8346	7996	7224	7236	7545	7338	6980	6511
Зернозбиральні комбайни	1643	1579	1510	1335	1367	1432	1301	1216	1078
Кукурудзозбиральні комбайни, шт	213	189	178	166	171	168	156	152	135
Картоплезбиральні комбайни, шт	37	33	29	13	12	8	10	11	12
Бурякозбиральні машини, шт	390	324	300	262	262	254	245	253	251

У цілому результати дослідження дозволяють стверджувати, що сільськогосподарським підприємствам регіону доцільно зосередити увагу на необхідності технічного удосконалення процесу виробництва, що стане дієвим засобом підвищення результативності діяльності і нарощування потенціалу для

підвищення рівня їх економічної стійкості та конкурентоспроможності.

ВИСНОВКИ

Отже, проаналізувавши діяльність сільськогосподарських підприємств Черкаської області, можна впевнено стверджувати, що даному регіону вкрай

необхідна нова аграрна доктрина, яка повинна ґрунтуватися на науково виваженій і дійовій політиці, стратегії і тактиці розвитку сільськогосподарських підприємств. Вона має передбачати гармонізацію інтересів суспільства та селянства й включати такі основні частини [5,6]:

- розроблення коротко-, середньо і довгострокових прогнозів та визначення індикативних параметрів взаємоз'язаного і збалансованого розвитку сільськогосподарства;

- розроблення та затвердження програм техніко-технологічної модернізації матеріальної бази аграрного сектора та формування необхідних умов для посилення і поглиблення інтеграційних процесів між усіма учасниками ланцюга по виробництву продуктів харчування, насамперед, для істотного підвищення наукового та технологічного рівня сільськогосподарського виробництва;

- спрямування цінової, фінансово-кредитної і податкової політики на відновлення платоспроможності агровиробників;

- охорона продуктивних земель та відтворення родючості ґрунтів. З цією метою необхідно розробити і здійснити ряд заходів правового, організаційно-управлінського та еколого-економічного характеру.

- підвищення ефективності використання трудового потенціалу аграрної сфери за рахунок формування раціональної зайнятості аграрному виробництві, за

якої забезпечувалися б нормальна працевзвантажність, продуктивність і оплата праці в усіх сферах господарювання на селі.

Список використаних джерел

1. Вишнеvsька О.М. Ефективна діяльність сільськогосподарських підприємств для підвищення іміджу товаровиробника / О.М. Вишнеvsька, А.Г. Костирко, М.Д. Бабенко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2007. - №4. – С. 53-59.

2. Економічна безпека та стійкість сільськогосподарських підприємств: монографія / В.І. Ткачук, О.А. Прокопчук, М.І. Яремова. – Житомир: «Видавництво «Волинь», 2013. – 276 с.

3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

4. Офіційний сайт Головного управління статистики у Черкаській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ck.ukrstat.gov.ua>.

5. Грановська В.Г. Перспективи розвитку підприємств органічного сектору / В.Г. Грановська // Агросвіт. – 2017. - №3. – С. 10 – 16.

6. Кропивко М.Ф. Стратегічне бачення аграрного устрою України / М.Ф. Кропивко // Економіка АПК. – 2017. - № 4. – С. 5-16.